

**TALABALARNING HAYOT FAOLIYATI
XAVFSIZLIGI VA O'QUV AMALIYOTI
JARAYONIDA XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH**
Nigmatjonov Sardor Abdumannobovich,
*Qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash ilmiy-tadqiqot
instituti mustaqil tadqiqotchisi*

**ENSURING STUDENTS' LIFE SAFETY AND
SAFETY IN THE PROCESS OF EDUCATIONAL
PRACTICE**

Nigmatjonov Sardor Abdumannobovich,
*Independent Researcher, Research Institute of Agricultural
Mechanization*

E-mail:
sardornigmatjonov@gmail.com

**ОБЕСПЕЧЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ
ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ В
ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОЙ ПРАКТИКИ**
Нигматжонов Сардор Абдуманнобович,
*Независимый исследователь, Научно-
исследовательский институт механизации сельского
хозяйства*

Annotatsiya. Mazkur maqolada talabalarning hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash masalasi o'quv jarayoni va ayniqsa ishlab chiqarish amaliyoti kontekstida tahlil qilinadi. Tadqiqotda xavfsizlikning ilmiy-metodologik asoslari, xavf turlari va ularning manbalari, oliy ta'lim muassasalarida xavfsizlikni tashkil etish mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, o'quv amaliyoti jarayonida yuzaga keladigan asosiy xavflar va ularni kamaytirish choralariga alohida e'tibor qaratilgan. Natijalar talabalar xavfsizligini ta'minlashda tizimli yondashuv, profilaktika va risklarni boshqarish muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: hayot faoliyati xavfsizligi, talabalar, o'quv amaliyoti, risk boshqaruvi, mehnat muhofazasi, xavfsizlik madaniyati.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы обеспечения безопасности жизнедеятельности студентов в процессе обучения и особенно в ходе производственной практики. Анализируются научно-методологические основы безопасности, виды и источники рисков, а также механизмы организации безопасности в высших учебных заведениях. Особое внимание уделяется опасностям, возникающим во время практики, и мерам их предотвращения. Результаты показывают значимость системного подхода, профилактики и управления рисками.

Ключевые слова: безопасность жизнедеятельности, студенты, учебная практика, управление рисками, охрана труда, культура безопасности.

Abstract. This article analyzes the issue of ensuring students' life safety within the educational process, particularly during practical training. The study examines methodological foundations of safety, types and sources of risks, and safety management systems in higher education institutions. Special attention is given to risks arising during practice and measures to mitigate them. The results highlight the importance of a systematic approach, prevention, and risk management.

Keywords: *life safety, students, educational practice, risk management, labor protection, safety culture.*

KIRISH.

Zamonaviy ta'lim tizimi jadal transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Ushbu jarayonda bilim berish konsepsiyasi an'anaviy nazariy modeldan kompetensiyaga asoslangan, amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirilgan modelga o'tmoqda. Natijada talabalar nafaqat auditoriya mashg'ulotlarida, balki laboratoriya ishlari, dala amaliyotlari, ishlab chiqarish jarayonlari va turli ijtimoiy muhitlarda ham faol ishtirok etmoqda. Bu esa o'z navbatida ularning turli xil xavf-xatarlar bilan to'qnash kelish ehtimolini sezilarli darajada oshiradi.

Globalashuv, texnologik rivojlanish va ishlab chiqarish jarayonlarining murakkablashuvi sharoitida xavfsizlik masalasi alohida strategik ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, yoshlar — talabalar qatlamining yetarli tajribaga ega emasligi, yangi muhitga moslashish jarayonida xatolarga yo'l qo'yish ehtimoli yuqoriligi ularni xavf omillariga nisbatan yanada zaif qiladi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida xavfsizlikni ta'minlash faqat texnik yoki tashkiliy masala emas, balki pedagogik, psixologik va ijtimoiy yondashuvni talab qiluvchi kompleks tizim sifatida qaraladi.

Hayot faoliyati xavfsizligi tushunchasi insonning hayoti, sog'ligi va mehnat faoliyatini muhofaza qilishga qaratilgan ilmiy-amaliy yo'nalish bo'lib, u "inson–texnika–muhit" tizimi doirasida o'zaro ta'sir qiluvchi omillarni o'rganadi. Mazkur tizimda xavfsizlikni ta'minlash profilaktika, risklarni aniqlash va boshqarish, me'yorlash va monitoring kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi. Talabalar uchun bu tushuncha ta'lim muassasalari hududi, o'quv laboratoriyalari, yotoqxonalar, jamoat joylari hamda ishlab chiqarish amaliyoti o'tkaziladigan korxonalar va tashkilotlarni qamrab oladi.

Ayniqsa, o'quv amaliyoti bosqichi talabalar faoliyatida eng muhim va ayni paytda xavfli jarayonlardan biri hisoblanadi. Chunki bu davrda talabalar real ishlab chiqarish muhitiga kirib boradi, yangi texnika va texnologiyalar bilan ishlaydi, ishlab chiqarish intizomi va xavfsizlik qoidalariga moslashadi. Tajriba yetishmasligi, texnik vositalardan noto'g'ri foydalanish yoki xavfsizlik qoidalariga to'liq amal qilmaslik turli baxtsiz hodisalarga olib kelishi mumkin.

Shuningdek, zamonaviy sharoitda xavfsizlik masalasi faqat fizik yoki texnik xavflar bilan cheklanib qolmaydi. Axborot texnologiyalarining keng joriy etilishi natijasida kibernetika, psixologik bosim, stress va axborot yuklamasi kabi yangi turdagi xavflar ham yuzaga kelmoqda. Bu esa xavfsizlikni ta'minlashda kompleks, integratsiyalashgan yondashuvni talab etadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, talabalar xavfsizligini ta'minlash bugungi kunda ta'lim sifatining muhim ko'rsatkichlaridan biri sifatida qaralmoqda. Xavfsiz ta'lim muhiti nafaqat sog'lom va barqaror rivojlanishni ta'minlaydi, balki kelajak mutaxassislarining professional faoliyatida ham xavfsizlik madaniyatini shakllantiradi.

Tadqiqotning maqsadi — talabalarning o'quv va amaliy faoliyati davomida xavfsizlikni ta'minlashning ilmiy asoslarini tahlil qilish, mavjud xavf omillarini aniqlash va ularni kamaytirishga qaratilgan samarali mexanizmlarni ishlab chiqishdan iborat.

METODOLOGIYA.

Mazkur tadqiqot talabalarning hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash jarayonini kompleks va tizimli yondashuv asosida o'rganishga qaratilgan bo'lib, unda nazariy va amaliy tadqiqot metodlarining uyg'unlashgan shaklidan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida xavfsizlikni ta'minlashga doir pedagogik, tashkiliy va texnologik omillar o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi.

Tadqiqot metodologiyasining asosini quyidagi ilmiy usullar tashkil etdi:

- **Pedagogik tahlil metodi** — oliy ta'lim tizimida xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha mavjud nazariy qarashlar, ilmiy manbalar va amaliy tajribalarni o'rganish hamda umumlashtirish imkonini berdi. Ushbu metod orqali talabalarning xavfsizlikka oid bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmlari tahlil qilindi.

- **Tizimli yondashuv metodi** — xavfsizlikni “inson–texnika–muhit” tizimi doirasida kompleks ravishda o'rganishga xizmat qildi. Bu yondashuv orqali xavfsizlikni ta'minlashda barcha elementlarning o'zaro ta'siri va bog'liqligi aniqlanib, muammoga integrativ yondashuv shakllantirildi.

- **Risklarni baholash metodi** — talabalar faoliyati davomida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflarni aniqlash, ularni ehtimollik va oqibat darajasiga ko'ra baholash imkonini berdi. Ushbu metod asosida xavf manbalari klassifikatsiya qilindi hamda ularni kamaytirishga qaratilgan ustuvor yo'nalishlar belgilandi.

- **Taqqoslash (komparativ) metodi** — milliy va xalqaro tajribalar (ISO, ILO, OHSAS standartlari)ni qiyosiy tahlil qilish orqali xavfsizlikni tashkil etishning samarali modellarini aniqlashga xizmat qildi. Bu metod orqali turli ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan xavfsizlik tizimlarining o'xshash va farqli jihatlari o'rganildi.

- **Me'yoriy-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish metodi** — mehnat muhofazasi, texnika xavfsizligi va ta'lim sohasiga oid amaldagi qonunchilik bazasini o'rganish

orqali xavfsizlikni ta'minlashning huquqiy asoslari aniqlashtirildi. Ushbu metod xavfsizlik choralarning me'yoriy talablarga muvofiqligini baholash imkonini berdi.

Tadqiqotning **obyekti** sifatida oliy ta'lim muassasalarida talabalarning o'quv jarayoni hamda ishlab chiqarish amaliyoti jarayoni tanlandi. Mazkur jarayonlar talabalarning nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish bosqichi bo'lib, xavf omillarining yuqori darajada namoyon bo'lishi bilan tavsiflanadi.

Tadqiqotning **predmeti** — talabalar faoliyati jarayonida xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qiluvchi pedagogik, tashkiliy va texnik mexanizmlar, shuningdek, xavf omillarini aniqlash, baholash va boshqarish tizimidir.

Shuningdek, tadqiqotda sifat tahliliga ustuvor ahamiyat berilib, xavfsizlikni ta'minlashning samaradorligi mavjud ilmiy qarashlar, amaliy tajribalar va normativ hujjatlar asosida asoslab berildi. Bu esa tadqiqot natijalarining ilmiy ishonchligini va amaliy ahamiyatini ta'minlaydi.

NATIJALAR.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, talabalar faoliyatida quyidagi asosiy xavf turlari aniqlandi:

1. Fizik xavflar

- jarohatlanish;
- shovqin va vibratsiya;
- yuqori yoki past harorat.

2. Kimyoviy xavflar

- laboratoriya reagentlari;
- zaharli gazlar.

3. Biologik xavflar

- virus va bakteriyalar;
- sanitariya qoidalariga rioya qilmaslik.

4. Psixologik xavflar

- stress;
- ruhiy bosim;
- charchoq.

5. Axborot xavflari

- kiberxavfsizlik muammolari;
- ma'lumot yo'qotish.

Shuningdek, o'quv amaliyoti jarayonida quyidagi xavflar ustunligi aniqlandi:

- mexanik va elektr xavflari;
- ishlab chiqarish shovqini;

- texnika bilan noto‘g‘ri ishlash.

MUHOKAMA.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, talabalar xavfsizligini ta‘minlashda quyidagi omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega:

1. Profilaktika va instruktaj. Amaliyotdan oldin xavfsizlik bo‘yicha yo‘riqnomaga o‘tkazilishi xavflarni sezilarli kamaytiradi.

2. Shaxsiy himoya vositalari. Kaska, qo‘lqop, niqob va maxsus kiyimlardan foydalanish jarohatlanish xavfini kamaytiradi.

3. Tizimli yondashuv. “Inson–texnika–muhit” tizimi asosida xavfsizlikni tashkil etish samarali hisoblanadi.

4. Psixologik qo‘llab-quvvatlash. Talabalarning ruhiy holati ularning xavfsizligiga bevosita ta‘sir qiladi.

5. Xalqaro standartlar. ISO, ILO va OHSAS standartlariga mos tizimlar xavfsizlikni yuqori darajada ta‘minlaydi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, xavfsizlik madaniyatini shakllantirish — uzoq muddatli va samarali yechimdir.

XULOSA.

Talabalarning hayot faoliyati xavfsizligi — ta‘lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Ayniqsa, o‘quv amaliyoti jarayonida xavfsizlik choralari qat‘iy rioya qilish zarur.

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi:

xavfsizlikni ta‘minlash tizimli yondashuvni talab qiladi;

risklarni boshqarish muhim omil hisoblanadi;

xavfsizlik madaniyatini shakllantirish ustuvor vazifa bo‘lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi.
2. “Hayot faoliyati xavfsizligi” fanidan o‘quv qo‘llanma. – Toshkent, 2022.
3. ISO 45001: Occupational Health and Safety Management Systems.
4. International Labour Organization (ILO) Safety Standards.
5. OHSAS 18001 Occupational Health and Safety Management.
6. Karimov I.A. Mehnat muhofazasi asoslari. – Toshkent, 2020.
7. Abduqodirov A. Ta‘limda xavfsizlik texnologiyalari. – Toshkent, 2021.